

WARSZTAT O FAKE NEWSACH

O SCENARIUSZU

Fake newsy stanowią poważne zagrożenie dla praw człowieka. Mimo że sam temat dezinformacji często jest podejmowany w kontekście tego, czym są fake newsy i jak powstają, rozpatruje się je z punktu widzenia rzetelności informacji, krytycznego myślenia, ewentualnie polaryzacji społecznej. Rzadko mówi się jednak o konsekwencjach fake newsów dla praw człowieka. Dlatego stworzyliśmy warsztat, który porusza ten temat.

CELE:

- ✓ OSOBY POTRAFIĄ WSKAZAĆ ZAGROŻENIA DLA PRAW CZŁOWIEKA ZWIĄZANE Z FAKE NEWSAMI,
- ✓ OSOBY ROZPOZNAJĄ FAKE NEWSY I WIEDZĄ JAK ONE DZIAŁAJĄ,
- ✓ OSOBY DOSTRZEGAJĄ ROLE PODMIOTÓW PUBLICZNYCH I PRYWATNYCH W PRODUKCJI FAKE NEWSÓW,
- ✓ OSOBY POTRAFIĄ SPRAWDZIĆ TREŚCI W INTERNECIE, WIEDZĄ GDZIE ZGŁOSIĆ FAKE NEWS I JAK PUBLIKOWAĆ OPARTE NA FAKTACH TREŚCI.

KROK 1

WSTĘP – 5 MINUT

Przywitaj grupę. Powiedz, że tematem dzisiejszych zajęć będzie tematyka fake newsów i ich wpływu na prawa człowieka. Zapytaj osoby, czy słyszały o pojęciu fake news.

Poproś osoby o podzielenie się wiedzą na ten temat. Odpowiedzi zapisuj na tablicy. Zrób krótkie podsumowanie wypowiedzi, które się pojawiły i przedstaw cele warsztatu.

KROK 2

CO TO JEST FAKE NEWS I JAK DZIAŁA? (15 MINUT)

Podziel grupę na 5-6 osobowe zespoły. Rozdaj uczestnikom komiks (**ZAŁĄCZNIK NR 1**). Poproś o zapoznanie się z nim i odpowiedź w grupach na następujące pytania:

DLACZEGO TROLLE PRODUKOWAŁY FAŁSZYWE INFORMACJE?

KTO NA TYM ZYSKAŁ?

CO SIĘ STAŁO PRZEZ TO, ŻE INFORMACJE TE BYŁY W SIECI?

JAK WPŁYNYŁO TO NA PRAWA CZŁOWIEKA?

Poproś osoby o podzielenie się wnioskami z rozmów w grupie. Ważne jest, żeby zwrócić uwagę na to, że produkcja fałszywych informacji przynosi korzyści polityczne i materialne. W tym przykładzie mieliśmy do czynienia z korzyściami dla polityków. Czy znacie podobne sytuacje, np. z Polski? Poza tym warto dodać, że również prywatne firmy jak Meta czy Google zarabiają dzięki rozpowszechnianiu fake newsów (zobacz **ZAŁĄCZNIK 2**). Powiedz, że, jak pokazał komiks, fałszywe informacje mogą mieć poważne konsekwencje dla praw człowieka. Temat ten będzie kontynuowany następnym ćwiczeniach.

KROK 3

FAKE NEWSY A WOLNOŚĆ SŁOWA (20 MINUT)

Na środku klasy zaznacz linię (możesz do tego użyć np. taśmy klejącej). Powiedz osobom, że będziesz teraz czytać pewne stwierdzenia. Jeśli osoby zgadzają się z ich treścią, powinny ustawić się po lewej stronie taśmy. Jeśli się nie zgadzają, niech staną po stronie prawej. Na środku powinny stać osoby najmniej pewne swoich opinii, natomiast na końcu sali osoby najbardziej przekonane. Czytaj po jednym stwierdzeniu z **ZAŁĄCZNIKA 3**.

Następnie daj osobom czas na wybranie miejsca. Zapytaj kilka osób z każdej strony, dlaczego stanęły właśnie w tym miejscu. Nie zapomnij o osobach stojących na środku. Do każdego stwierdzenia poproś o opinię kilka osób. Ćwiczenie to nie ma na celu wzajemne przekonanie się. Możecie wysłuchać kilku kontrargumentów, ale nie wchodźcie w długie dyskusje. Po dyskusji o każdym stwierdzeniu możesz zapytać, czy ktoś chce zmienić swoje miejsce. Po zakończonym ćwiczeniu zapytaj grupę, jak się czuje. Poproś o podzielenie się refleksjami na temat dezinformacji i wolności słowa. Wysłuchaj kilku opinii.

Na zakończenie możesz powiedzieć, że prawa człowieka są od siebie zależne i wzajemnie na siebie wpływają, dlatego dyskusja nad nimi jest zawsze skomplikowana. W dalszej części zajęć będzie zgłębiać wpływ, jaki fake newsy mogą mieć na prawa człowieka.

KROK 4

WPŁYW FAKE NEWSÓW NA PRAWA CZŁOWIEKA (35 MINUT)

CZĘŚĆ 1: ROZPOZNAWANIE FAKE NEWSÓW (15 MINUT) QUIZ O FAKE NEWSACH

Wyświetl **ZAŁĄCZNIK 4**. Przeczytaj każdy przypadek po kolei i poproś osoby, aby zgadywały czy jest to fake news czy prawdziwa informacja. Po zakończeniu ćwiczenia zapytaj, czy było to trudne oraz na jakiej podstawie osoby podejmowały decyzje.

CZĘŚĆ 2: KONSEKWENCJE DLA PRAW CZŁOWIEKA (20 MINUT)

Rozdaj osobom przykłady 1,3 i 4 z **ZAŁĄCZNIKA 4**. W grupach osoby powinny zastanowić się, jakie konsekwencje dla praw człowieka niesie rozpowszechnianie danych informacji. Po 15 minutach poproś osoby o zaprezentowanie efektów pracy. Pojawiające się konsekwencje dla praw człowieka zapisuj na tablicy. Zapytaj, w jaki sposób można walczyć z fake newsami.

KROK 5

DZIAŁAJ! (20 MINUT)

CZĘŚĆ 1: (15 MINUT) CO ROBIĆ?

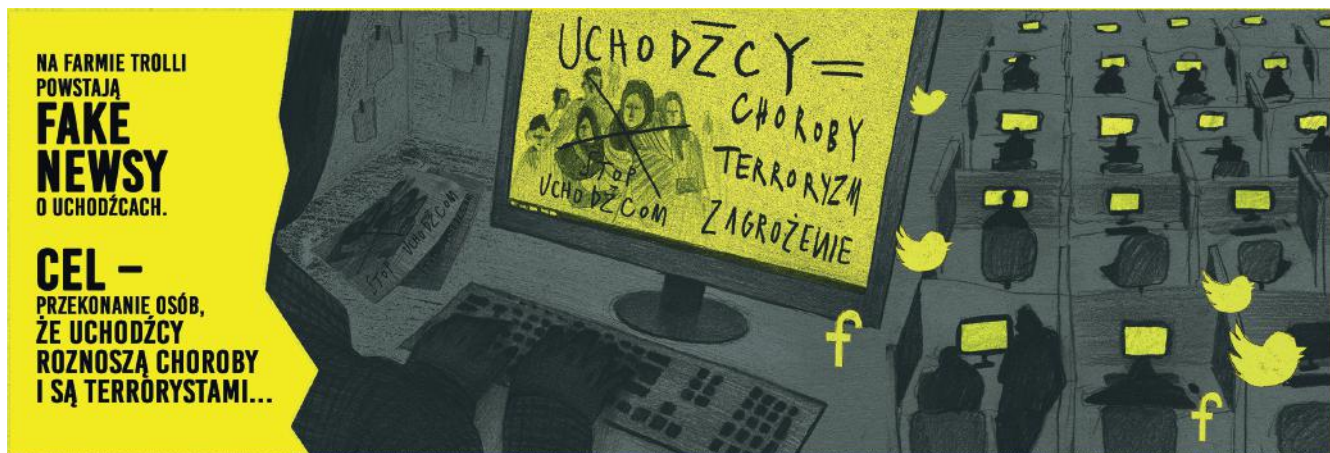
Podziel grupę na 3 zespoły. Niech każda grupa zastanowi się, jak walczyć z fake newsami. Pierwsza grupa proponuje, co może zrobić państwo, druga – właściciele portali społecznościowych, trzecia – my sami.

Po prezentacji każdego zespołu wyświetl zalecenia, jakie Amnesty International przygotowało w sprawie walki z dezinformacją (zobacz **ZAŁĄCZNIK 5**) i przedyskutuj je z grupą. Zwróć szczególną uwagę na to, że Amnesty uważa, że dostęp do wolnych i niezależnych mediów jest lepszym sposobem walki z fake newsami niż kryminalizacja oraz to, że korporacje mają obowiązek przestrzegania praw człowieka.

CZĘŚĆ 2: PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA CIEBIE (5 MINUT)

Pokaż narzędzia do factchecking – (**ZAŁĄCZNIK 6**). Powiedz, że istnieje wiele narzędzi fact-checkingowych, które pozwalają sprawdzić informacje znajduwane w sieci. Podkreśl, że jest wiele organizacji, które się tym zajmują, o których dziś również opowiesz, a sprawdzanie informacji powinno być obowiązkiem mediów. Niemniej jednak, w dobie tworzenia treści przez pojedyncze osoby, warto samemu wiedzieć, jak sprawdzać wiarygodność informacji. Zapytaj osoby, jak weryfikują newsy oraz czy znają pomocne do tego narzędzia. Zakończ, zachęcając do krytycznego myślenia i sprawdzania rzetelności informacji.

FAKE NEWSY A PRAWA CZŁOWIEKA

Zalewająca nas fala fałszywych informacji stanowi poważne zagrożenie w wielu wymiarach – jednym z nich są prawa człowieka.

Dotychczas reakcje państw na dezinformację były często nieadekwatne i szkodliwe. Z jednej strony wiele państw przyjęło środki represyjne, takie jak cenzura i kryminalizacja tego, co jest uważane za fake news, pomimo ich odwrotnych skutków i wpływu na prawo do wolności słowa. Co więcej, cenzura i kryminalizacja mogą w rzeczywistości wywołać więcej nieufności i zamieszania. Z drugiej strony państwom nie udało się uchwycić mechanizmów stojących za wirusowym rozprzestrzenianiem się fałszywych i wprowadzających w błąd informacji, zwłaszcza przez brak nadzoru nad prawami człowieka w zakresie funkcjonowania platform mediów społecznościowych.

Platformy mediów społecznościowych są celowo zaprojektowane tak, aby przykuć uwagę użytkowników i zmaksymalizować ich zaangażowanie do stopnia, który może stać się wysoce uzależniający. Z racji tego, że ludzie są bardziej skłonni przyswajać informacje, które potwierdzają ich uprzedzenia lub są sensacyjne i podżegające, algorytmy, które dostosowują to, co użytkownicy widzą w mediach społecznościowych, mogą promować lub wzmacniać fałszywe lub wprowadzające w błąd treści. Poprzez powtarzanie podobnych treści, niektóre z tych platform mogą w końcu przekonać użytkowników, że fałszywe informacje są prawdziwe. Na przykład algorytm rekomendacji YouTube automatycznie promuje podobne treści w sposób, który może wzmacniać fałszywe informacje, teorie spiskowe i plotki poprzez łączenie różnych filmów, które powtarzają podobne fałszywe narracje. Stwarza to iluzję, że istnieje wiele źródeł tej samej idei, przekonując użytkownika o prawdziwości informacji. W niektórych przypadkach użytkownicy mogą rozwinąć rodzaj "widzenia tunelowego" i stracić zdolność rozróżniania faktów naukowych od mylących informacji i jawnych kłamstw.

Połączenie sterowanego algorytmem kierowania reklam i spersonalizowanych treści pozwala platformom takim jak Google i Facebook odgrywać ogromną rolę w kształtowaniu doświadczeń internetowych ludzi i określaniu informacji, które widzą. Może to wpływać na opinie i myśli oraz je modyfikować, co grozi naruszeniem zdolności ludzi do dokonywania samodzielnych wyborów i formułowania opinii wolnych od manipulacji. Ponadto algorytmy są zaprojektowane w taki sposób, aby znajdować najlepsze sposoby skłaniania ludzi do określonych wyników w oparciu o przewidywane cechy osobiste i zachowania danej osoby. Możliwości te oznaczają, że istnieje wysokie ryzyko, iż firmy mogą bezpośrednio naruszać prawa do wolności myśli, sumienia i religii oraz wolności opinii i wypowiedzi poprzez wykorzystanie systemów algorytmicznych. W świecie, w którym błędne lub mylące informacje są tak powszechne, zarówno prawo do bycia informowanym i formułowania opinii w oparciu o fakty, jak również zdolność do prowadzenia debaty wokół tych faktów, stają się fundamentalnie osłabione.

Rozprzestrzenianie się dezinformacji w Internecie po inwazji Rosji na Ukrainę stanowi ponury przykład ilustrujący doraźne podejście firm technologicznych do tej kwestii. W sytuacji konfliktu istnieje duże ryzyko, że rozpowszechnianie fałszywych lub złośliwych informacji może prowadzić do szkód w zakresie praw człowieka, między innymi gdy takie treści stanowią propagandę wojenną lub nawołują do nienawiści. Chociaż przedsiębiorstwa z sektora mediów społecznościowych podjęły szereg środków w celu zareagowania na tę szybko zmieniającą się sytuację, w tym wprowadziły zmiany w swoich algorytmicznych systemach rekomendacji, aby ograniczyć wirusowe rozprzestrzenianie się dezinformacji i mowy nienawiści na swoich platformach, działania te były w dużym stopniu niespójne z reakcją przedsiębiorstw w innych scenariuszach trwających konfliktów takich jak w Birmie i Etiopii.

Urzednicy publiczni odgrywają szczególną rolę w ograniczaniu wpływu dezinformacji i niezwykle istotne jest, aby nie wygłaszali, nie sponsorowali, nie zachęcali ani nie rozpowszechniali dalej oświadczeń, o których wiedzą lub powinni wiedzieć, że są fałszywe lub wprowadzające w błąd. Jak podkreślają regionalni i międzynarodowi eksperci ds. prawa do wolności słowa, urzednicy publiczni powinni zadbać o to, by rozpowszechniać rzetelne i wiarygodne informacje, również te dotyczące spraw będących przedmiotem zainteresowania publicznego.

Ponadto międzynarodowe mechanizmy praw człowieka zaleciły =, aby władze państwowe zbudowały wiarygodny i szybki system przekazywania rzetelnych informacji, który prowadziłby do zwiększenia zaufania opinii publicznej. Aby społeczeństwo miało takie zaufanie, musi mieć dostęp do wszystkich istotnych i dostępnych informacji. Od państw wymaga się zatem, aby zwiększyły swoje wysiłki w celu zapewnienia rozpowszechniania wiarygodnych, dostępnych, opartych na dowodach i godnych zaufania informacji, co ma kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania informacjom fałszywym i wprowadzającym w błąd.

NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW AMNESTY INTERNATIONAL:

A HUMAN RIGHTS APPROACH TO TACKLE DISINFORMATION SUBMISSION TO THE OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

14 APRIL 2022

SILENCED AND MISINFORMED

FREEDOM OF EXPRESSION IN DANGER DURING COVID-19

- ✓ **W INTERNECIE MAM DOSTĘP DO RZETELNYCH I WIARYGODNYCH INFORMACJI.**
- ✓ **FIRMY TAKIE JAK META CZY GOOGLE SĄ ODPOWIEDZIALNE ZA TO, CO UŻYTKOWNICY PUBLIKUJĄ NA ICH KANAŁACH.**
- ✓ **ROZPOWSZECHNIANIE FAŁSZYWYCH INFORMACJI POWINNO BYĆ KARALNE.**
- ✓ **FAŁSZYWE INFORMACJE NIE SĄ DUŻYM ZAGROŻENIEM DLA WOLNOŚCI SŁOWA. WOLNOŚĆ SŁOWA JEST WAŻNIEJSZA NIŻ PRAWO DO INFORMACJI.**

FAKE_1

JAROSŁAW KACZYŃSKI NA SPOTKANIU WYBORCZYM W MAKOWIE MAZOWIECKIM, PAŹDZIERNIK 2015.

Czy te informacje o jakichś porozumieniach odnoszące się do sprowadzenia do Polski stu tysięcy muzułmanów - czy to jest prawda? Powinien odpowiedzieć minister zdrowia dlatego, bo to są także kwestie związane z różnego rodzaju w tej sferze. Są już przecież objawy pojawienia się chorób bardzo niebezpiecznych i dawno niewidzianych w Europie. Cholera na wyspach greckich, dezynteria w Wiedniu. Różnego rodzaju pasożyty, pierwotniaki, które nie są groźne w organizmach tych ludzi, a mogą tutaj być groźne. To nie oznacza, żeby kogoś dyskryminować, ale sprawdzić trzeba

— mówił prezes PiS.

FAKE_2

Piotr Strzembosz
@PiotrStrzembosz

"Wrocila ze szpitala na Kopernika (Kasia znowu skrecila chyba nogę i jej spuchla). Po godzinie czekania na panią dr ... dostalam info, że teraz przyjmują tylko Ukraińców i z wypadków.... Kasi nawet RTG nie zrobili.." - Info z pierwszej ręki od znajomej z Ząbek...

FAKE_3

Homobusy:

Lobby LBGT chce uczyć dzieci w wieku:

- 4 lat – masturbacji,
- 6 lat – wyrażania zgody na seks,
- 9 lat – pierwszych doświadczeń seksualnych i orgazmu.

STOP PEDOFILII

FAKE_4

The screenshot shows a Twitter interface. On the left is a sidebar with navigation options: Home, Explore, Notifications, Messages, Bookmarks, Lists, Profile, and More. The main content is a thread from user 'Szczery Polak' (@Szczery2015) posted on July 7, 2022. The tweet text reads: 'NASA stwierdziła, że za zmiany klimatyczne odpowiada układ Słońca wobec Ziemi (w ostatnich latach nieco się zmienia położenie orbity) a nie działanie człowieka! Jeśli to podchwycą media, to koniec z lewactwem!'. The tweet has 760 retweets, 42 quote tweets, and 2,723 likes. Below the tweet are icons for replying, retweeting, liking, and sharing. At the bottom of the thread is a 'Tweet your reply' button. On the right side of the screenshot, there are sections for 'Relevant people' (featuring 'Szczery Polak' with a 'Follow' button) and 'Trends for you' (listing trending topics like #QueenElizabeth and #matura2022).

ZALECENIA DLA PAŃSTW:

OGRANICZENIA PRAWA DO WOLNOŚCI SŁOWA

- ✓ Upewnienie się, że ograniczenia prawa do wolności słowa są przewidziane przez ustawę sformułowaną z odpowiednią precyzją oraz są konieczne i proporcjonalne do celu, jakim jest ochrona jednego z uzasadnionych celów w świetle międzynarodowego prawa praw człowieka.
- ✓ Powstrzymanie się od nakładania zakazów rozpowszechniania informacji, w tym opartych na niejasnych i niejednoznacznych pojęciach, takich jak „fałszywe wiadomości” lub „szerzenie dezinformacji”.
- ✓ Uchylenie lub zmiana przepisów, które nakładają sankcje karne tylko i wyłącznie za dzielenie się lub rozpowszechnianie informacji.

DOSTĘP DO WIARYGODNYCH INFORMACJI

- ✓ Zwiększenie wysiłków na rzecz rozpowszechniania wiarygodnych, dostępnych, opartych na dowodach i godnych zaufania informacji, co ma kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania fałszywym i wprowadzającym w błąd informacjom oraz dla budowania zaufania społeczeństwa do uczciwości i rzetelności środowiska dziennikarskiego.
- ✓ Zapewnienie ludziom dostępu do szerokiej gamy źródeł informacji i idei, w tym z różnorodnych mediów, poprzez niezawodny i nieskrępowany dostęp do Internetu w celu ułatwienia debat publicznych i otwartej konfrontacji idei.
- ✓ Promowanie umiejętności korzystania z mediów, informacji i technologii cyfrowych, aby wyposażyć jednostki w narzędzia krytycznego myślenia, pozwalające odróżnić informacje możliwe do zweryfikowania od tych, których nie można zweryfikować.
- ✓ Podjęcie odpowiednich środków w celu zapewnienia, że urzędnicy publiczni powstrzymują się od wygłaszania, popierania, zachęcania lub dalszego rozpowszechniania oświadczeń, o których wiedzą lub powinni wiedzieć, że są fałszywe lub wprowadzające w błąd. Urzędnicy publiczni powinni dbać o to, by przekazywać rzetelne i wiarygodne informacje, w tym te dotyczące spraw będących przedmiotem zainteresowania publicznego.

DO FIRM Z BRANŻY MEDIÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH

- ✓ Przestrzeganie obowiązków korporacji w zakresie praw człowieka w celu przeciwdziałania ryzyku wynikającemu z ich modelu biznesowego, a także podejmowanie konkretnych działań w odpowiedzi na rozpowszechnianie fałszywych lub wprowadzających w błąd informacji.
- ✓ Zapewnienie większej przejrzystości w zakresie praktyk i polityki moderacji treści, a także systemów algorytmicznych stanowiących podstawę ich platform. Dotyczy to również umożliwienia osobom trzecim kontroli i oceny funkcjonowania platform i leżących u ich podstaw systemów algorytmicznych.

OCHRONA DZIENNIKARZY

- ✓ Zagwarantowanie bezpiecznego i sprzyjającego środowiska, w którym dziennikarze i inni pracownicy mediów mogą pracować niezależnie w zróżnicowanym środowisku komunikacyjnym i bez obaw przed represjami.
- ✓ Umożliwienie i wspieranie dziennikarzy, placówek medialnych, obrońców praw człowieka i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w ich udziale w wysiłkach na rzecz przeciwdziałania dezinformacji i błędnym informacjom.
- ✓ Zapewnienie dziennikarzom, placówkom medialnym, obrońcom praw człowieka i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego skutecznej ochrony przed groźbami i atakami, aby umożliwić im wykonywanie pracy bez obaw przed karą, odwetem lub zastraszaniem.

REGULACJA PRZESTRZENI INTERNETOWEJ

- ✓ Zapewnienie, że przedsiębiorstwa nie nadużywają prawa do wolności słowa podczas zwalczania dezinformacji i błędnych informacji, również w Internecie.
- ✓ Podtrzymanie zasady, że od pośredników nie należy wymagać merytorycznej oceny legalności treści osób trzecich zgodnie z zasadami z Manili dotyczącymi odpowiedzialności pośredników.
- ✓ Powstrzymanie się od nakładania na firmy z sektora mediów społecznościowych obowiązków proaktywnego monitorowania treści online lub systemów odpowiedzialności pośredników, które zachęcają do nadmiernej cenzury.
- ✓ Prawne wymaganie od firm technologicznych zachowania należytej staranności w zakresie praw człowieka w celu zidentyfikowania i rozwiązania problemu wpływu na prawa człowieka związanego z ich globalną działalnością, w tym ryzyka i nadużyć systemów algorytmicznych lub wynikających z ich modelu biznesowego jako całości.
- ✓ Wprowadzenie w życie i egzekwowanie silnych regulacji cyfrowych, w tym zakaz reklamy nadzorowanej, która opiera się na inwazyjnym śledzeniu i przetwarzaniu danych osobowych; niezależny nadzór nad algorytmicznymi systemami rekomendacji stosowanymi przez platformy internetowe i wymaganie, aby były one domyślnie wolne od profilowania; oraz zastosowanie środków zapewniających ludziom możliwość praktycznego wyboru alternatywnych, szanujących prawa platform internetowych.

SPRAWDZANIE INFORMACJI

Gdy nie jesteś pewny/a, czy dana informacja jest prawdziwa możesz zrobić kilka rzeczy, aby to sprawdzić. Po pierwsze zobacz, co na dany temat piszą inni. Ta metoda to tzw. lateral reading. Informacje niepotwierdzone przez nikogo innego prawdopodobnie są fałszywe. Oczywiście, w dobie szybkiego rozprzestrzeniania się fałszywych informacji i błyskawicznego przekazywania ich przez innych, nie jest to rozwiązanie idealne, ale pamiętaj, że stanowi tylko jeden z kroków, które możesz podjąć.

Warto sprawdzić też, kto jest właścicielem danego portalu. Kto go finansuje? Często właściciele mają swój interes w rozpowszechnianiu pewnych informacji. Jakie krążą informacje o właścicielach? Czy są to osoby wiarygodne? Na przykład prezeska Stowarzyszenia „Stop nop” została prawomocnie skazana za pomówienie lekarza.

Zanim rozpowszechnisz jakiegoś newsa, weź to wszystko pod uwagę. Nie patrz na liczbę lajków ani wyświetleń. Korzystaj z wiarygodnych serwisów informacyjnych oraz portali fact-checkingowych takich jak Demagog, Konkret24, Oko.press itd.

Na stronie **MEDIABIASFACTCHECK** możesz znaleźć ocenę poszczególnych portali pod kątem ich wiarygodności, nastawienia na sensację, czy poglądów politycznych, które najczęściej prezentują. Niestety znajdują się tam głównie źródła zagraniczne, ale jest to przydatne, gdyż informacje, które czytasz po polsku często mają zagraniczne źródła.

Przetestuj też narzędzia fact-checkingowe takie jak Google fact-check, wyszukiwarka obrazów Google, Yandex lub geolokalizację zdjęć. Więcej narzędzi oraz informacje jak z nich skorzystać, możesz znaleźć **W TYM WEBINARZE**.